

Yayın Kritiği

Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1

(Current Readings in Social Studies-1)

Editörler: Arife Figen ERSOY ve Hıdır KARADUMAN

Anı Yayıncılık, 224 Sayfa

ISBN: 978-605-170-258-2

Ahmet Utku ÖZENSOY*

Makale Bilgisi

Makalenin geliş
tarihi: 25.5.2020

Makalenin kabul
tarihi: 24.6.2020

SOSYAL BİLGİLERDE GÜNCEL OKUMALAR

Arife Figen Ersoy ve Hıdır Karaduman'ın editörlüğünde 2018 yılında Anı Yayıncılık tarafından yayınlanan Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 isimli kitap sekiz bölüm halinde tasarlanmış olup, bölüm başlıkları ve yazarları şöyledir: 1. Bölüm: Medya Okuryazarlığının ABC'si (Doç. Dr. Adnan ALTUN); 2. Bölüm: Siyasetin Öğretimi ve Siyaset Okuryazarlığı (Prof. Dr. Süleyman İNAN ve Arş. Grv. Özge TARHAN); 3. Bölüm: Sosyal Bilgiler Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Perspektifi (Doç. Dr. Yasemin ESEN ve Arş. Grv. Serdar MALKOÇ); 4. Bölüm: Barış ve Çatışma Çözme Eğitiminde Sosyal Bilgiler (Dr. Öğrt. Üyesi Ömür GÜRDOĞAN BAYIR); 5. Bölüm: Sosyal Bilgiler ve Görsel Kültür (Doç. Dr. Burçin TÜRKCAN ve Arş. Grv. Mahmut BOZKURT); 6. Bölüm: Ekonomiye ve Dünyayı Okumak: Sosyal Bilgilerde Ekonomi Öğretimi (Dr. Öğrt. Üyesi Gülten YILDIRIM); 7. Bölüm: Mekânı Anlamanın Yeni Yolu: Coğrafi Bilgi Sistemleri (Doç. Dr. Elif ALADAĞ) ve 8. Bölüm: Yeni Gelişmelerle Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi (Prof. Dr. İsmail GÜVEN ve Dr. Öğrt. Üyesi Serkan KELEŞOĞLU).

Sosyal bilgiler, bir yaşam becerileri dersi olarak tanımlandığında geçmişi tarih öncesi çağlara kadar uzanır. Çok uzun süre informal yapılan sosyal bilgiler dersi özellikle 19. Yüzyılın sonlarından itibaren formal düzeyde önce Amerika Birleşik Devletleri'nde, sonrasında dünyanın birçok ülkesinde eğitim programlarında yer bulmaya başlamıştır.

Sanayi Devrimi'nden itibaren dünya ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik olarak büyük bir değişim sürecinin içerisine girmişti. Üretimde kol gücünün, yerini makine gücüne bıraktığı bu süreçte sanayi sektöründe büyük miktarda emek gücüne ihtiyaç duyulmaya başlandı. Bu emek gücünün çoğunluğunu belli bir üst düzey eğitim gerektiren mühendis, teknisyen ile temel düzeyde eğitim almış işçiler oluşturmaktaydı.

* * Dr. Öğretim. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Böl.
autkum@yahoo.com, Türkiye.

Dolayısıyla eğitilmiş bir nüfus için ilkokuldan yükseköğretime farklı düzeylerde okullar açıldı. Dünya tarihinin bu döneminde eğitim ilk kez bu kadar yaygınlaşmaya ve toplumun genelini kapsamaya başlamıştır.

Elektriğin ve buna bağlı olarak seri üretimin endüstride kullanılmasını ifade eden Endüstri 2.0 ile birlikte sosyal bilgiler dersinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Vatandaşlık aktarımı olarak başlayan sosyal bilgiler, zamanla sosyal bilimler için sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünce anlayışlarıyla zenginleşmiştir. Günümüzde vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışının önemi azalmıştır. Bununla birlikte örtük program gibi sosyal bilgilerin çeşitli düzeylerinde yer bulmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi kaynağını antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, yurttaşlık, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal disiplinlerden almaktadır. Bu disiplinlerin, disiplinler arası bir şekilde bir araya getirilmesiyle sosyal bilgilerin içeriği oluşturulur. Dolayısıyla sosyal bilgiler hayatın sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel, teknolojik, tarihî, coğrafi birçok alanıyla ilgili disiplinler arası bir alandır. Bundan dolayı sosyal bilgiler dersinin programı, içeriği, öğretimi vb. her alanı bu zenginlikte olmalıdır. Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1, sosyal bilgiler alanında bu nitelikte bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Editörleri Arife Figen Ersoy ve Hıdır Karaduman, “Kitap Hakkında” başlıklı giriş bölümünde kitabın amacını “kaybolan bilgileri derlemek ve toplamak ihtiyacıyla oluşan, güncel bilgileri sosyal bilgilerle buluşturmayı, sosyal bilgiler eğitimini farklı açılardan (toplumsal cinsiyet, görsel kültür vb.) düşünmeyi amaçlayan bir çalışma” olarak ortaya koymaktadırlar. Editörler bu bölümde kitabın “sosyal bilgileri farklı ve yeni konularla çalışan akademisyenlerin bilgi ve deneyimlerini meslektaşları ile paylaşma noktası” olduğunu belirtmektedirler. Yine aynı bölümde editörler “sosyal bilim ve sosyal bilgiler uzmanlarının birlikte katkı verdiği bu kitapta disiplinler arası çalışmalara da yer” verildiğini ifade etmektedirler. Editörlere göre “Sosyal bilgiler ekonomiden teknolojiye ve siyasete kadar çok geniş bir çalışma alanına sahiptir. Bu bakımdan sosyal yaşamı ilgilendiren her konu adeta sosyal bilgiler eğitiminin kapsamına girmektedir.”

Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 de editörlerin bu görüşü doğrultusunda ortaya konulan bir kitap olarak üretilmiştir. Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 kitabı sekiz bölümden oluşmaktadır. 1, 4, 6 ve 7. Bölümler tek yazarlı, 2, 3, 5 ve 8. bölümler ise iki yazarlıdır. Her bölüm belli bir sistematik içinde ele alınmıştır. Bölümlerde aşağıdaki unsurlara yer verilmiştir:

- Konuya giriş
- Kavramsal ve kuramsal çerçeve
- Konunun farklı boyutları
- Konunun sosyal bilgilerle ve sosyal bilgiler programıyla ilişkisi
- Konunun sosyal bilgiler bağlamında öğretim süreci
- Öğretim sürecinde yaşanan zorluklar
- Sonuç
- Konunun öğretiminde kullanılacak örnek etkinlikler

Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 kitabında her bölümün kaynakçası aynı zamanda konuyla ilgili geniş bir alan yazını içermektedir. Bölümde ele alınan konularla ilgili ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okurlar bu kaynakçadan yararlanabilir.

Medya Okuryazarlığının ABC’si başlıklı 1. Bölümde medya ve okuryazarlık ilişkisi, medya okuryazarlığının kavramsal çerçevesi, becerileri, ilkeleri, sosyal bilgilerde medya okuryazarlığının yeri gibi konulara değinilmiştir. Bölümde özellikle medya okuryazarlığının sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınmasının önemi vurgulanmıştır. Bölümde ayrıca konuyla ilgili bir okuma listesine yer verilmiştir.

Siyasetin Öğretimi ve Siyaset Okuryazarlığı başlıklı 2. Bölümde öncelikle siyasetin öğretilbilir olup olmadığı tartışılmıştır. Ardından bilgi nesnesi ve vatandaşlık bilinci olarak siyaset ile siyaset okuryazarlığı ele alınmıştır. Son olarak konunun sosyal bilgiler dersi ve programıyla olan ilişkisi örneklerle açıklanmıştır. Bölümde ayrıca şema hâlinde “siyasi okuryazarlık ağacı”na yer verilmiştir. Bu şemanın öğrenmeyi görselleştirerek kolaylaştırdığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Perspektifi başlıklı 3. Bölüm son yıllarda önemi gittikçe artan ve tartışılan toplumsal cinsiyet kavramı hakkındadır. Bölümde cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti tartışmalarının Türkiye ve dünyadaki tarih geçmişi ortaya konmuştur. Ardından toplumsal cinsiyetin eğitimde nasıl ele alındığı tartışılmıştır. Daha sonra sosyal bilgiler dersi ve vatandaşlık bağlamlarında toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmış; sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyetçi ifadeler ortaya konulmuştur.

Barış ve Çatışma Çözme Eğitiminde Sosyal Bilgiler başlıklı 4. Bölümde sosyal bilgiler dersi bağlamında barış ve çatışma çözme eğitimi ele alınmıştır. Bölümde barış kavramı açıklanmış ve ardından barış eğitiminin tarihi, kapsamı, amacı, kavramsal çerçevesi tartışılmıştır. Daha sonra barış eğitimine ilişkin zorluklar ve çözüm yollarına değinilmiştir. Bölümde çatışma çözenin eğitimde nasıl gerçekleşeceği ifade edilmiş ve etkinliklerle bölüm bitirilmiştir.

Sosyal Bilgiler ve Görsel Kültür başlıklı 5. Bölümde sosyal bilgilere yenilikçi bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Görsel kültür postmodernizm, görsel dünya, görsel algı, metinlerarasılık, görsel öyküler çerçevelerinde tartışılmıştır. Bölümde eleştirel kuram ve eleştirel pedagoji kavramları açıklanmış; görsel kültür çalışmalarına değinilmiştir. Daha sonra görsel kültür sosyal bilgiler bağlamında yenilikçi bir yaklaşım olarak tartışılmıştır. Bölümde ele alınan görsel kültürün sosyal bilgilere bilginin görselleştirilmesi açısından önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Ekonomi, sosyal hayatın çok önemli bir parçasıdır. Ekonomiye ve Dünyayı Okumak: Sosyal Bilgilerde Ekonomi Öğretimi başlıklı 6. Bölümde sosyal bilgiler ve ekonomi ele alınmıştır. Öncelikle ekonomi okuryazarlığı ve finansal okuryazarlık kavramlarını karşılaştırmalı ve eleştirel olarak tartışılmıştır. Ekonomi okuryazarlığı kavramı politik bir yetkinlik ve yaşam becerisi çerçevesinde açıklanmıştır. Bölümde ekonomi okuryazarlığının eğitimdeki ve özelde sosyal bilgiler eğitimindeki yeri örneklerle ifade edilmiştir. Bu örnekler arasında işbirlikli öğrenme, probleme dayalı öğrenme, drama ve rol oynama, kavram haritaları, zihin haritaları, bilgisayarlar ve web temelli yazılımlar bulunmaktadır.

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) sosyal bilgiler dersinde önemli bir alandır. Mekânı Anlamanın Yeni Yolu: Coğrafi Bilgi Sistemleri başlıklı 7. Bölüm CBS konusuna değinmiştir. Bölümde CBS kavramı açıklanmış, CBS'nin fonksiyonları ve tarihçesi örneklerle ifade edilmiştir. Ardından CBS kavramının eğitimdeki yeri ile sosyal bilgilerdeki kullanımı ele alınmıştır. Bölümde sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek CBS ile ilgili birçok etkinlik görsel olarak verilmiştir.

Kitabın 8. ve son bölümü Yeni Gelişmelerle Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi başlıklı bölümdür. Bölümde 2020'li yıllarda ön plana çıkacak becerilere yer verilerek bu becerilerin öğretiminin önemine değinilmiştir. Ardından 2004 yılında eğitim programlarının güncellenmesi sonucu değişen eğitim programları ve öğretmenlik konuları üzerinde durulmuştur. Bölümde ulusal öğretmen stratejisinin içeriği ve teknolojik gelişmelerin öğretmen eğitimine etkileri açıklanmıştır. Bölümde son olarak Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterlilikleri tablo olarak yer almıştır.

Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 kitabında bölümlerin yenilikçi bakış açısıyla ele alındığı görülmektedir. Bölümlerde tablo, şekil, şema gibi görsel unsurlara yer verilmesinin öğretimi kolaylaştıracığı düşünülmektedir. Kitabın niteliğini arttıran en önemli unsurlardan biri her bölümde etkinliklere yer verilmesidir. Sosyal bilgiler derslerinde konuların öğretiminde öğrencilerin etkinlikleri yapmaları öğretimi daha etkili, verimli ve kalıcı kılacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 sosyal bilgiler eğitimi açısından sosyal bilgiler uzmanları, sosyal bilgiler eğitimcileri ile eğitimin diğer alanlarında çalışmalarda bulunan akademisyen, eğitimci, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için çok önemli bir kaynaktır. Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-1 bir seri olarak düşünülen kitapların ilkidir. Seri tamamlandığında sosyal bilgilerin kapsayıcılığıyla paralel olarak birçok konuya değinilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

Ersoy, A. F. ve Karaduman, H. (Ed.). (2018). *Sosyal bilgilerde güncel okumalar-1*. Ankara: Anı Yayıncılık.